

Dansk som andetsprog – et nyt liniefag på seminarierne

OM *ANDETSPROGEDE I LÆRERUDDANNELSEN OG OM FORBEREDELSESKURSET FOR INDVANDRERE OG FLYGTNINGE PÅ KDas

AF KARIN KUNZENDORF

Da sommerferien efter studieåret 1999/00 skulle til at tage sin begyndelse, indgik der brev til seminarierne fra Undervisningsministeriet om, at Ministeren har godkendt, at liniefaget "dansk som andetsprog" oprettes studieåret 2001/02. I skrivende stund bliver der nedsat en arbejdsgruppe med henblik på udarbejdelsen af fagets mål og centrale kundskabs- og færdighedsområder (såkaldte CKF'er). Uddannelsesbekendtgørelsen for læreruddannelsen vil derefter blive ændret. Det er hensigten, at faget skal kunne udbydes af de seminarier, der ønsker at oprette det.

En seminariestuderende skal ifgl. Lov om uddannelse af lærere til folkeskolen af 1997 sammensætte sin 4-årige uddannelse af nogle fag, alle skal have: Skolen i samfundet, kristendom/livsoplysning, pædagogik og psykologi, didaktik, nogle valgfri kursusfag samt 4 liniefag. Et af liniefagene skal være dansk eller matematik. De øvrige 3 skal vælges, således at 2 af de 3 hovedområder – det humanistiske, det naturvidenskabelige og det praktisk-musiske – som liniefagsrækken deles op i, er repræsenteret i den enkelte studerendes valg.

Storbyseminarierne, hvor der optages en del studerende med anden etnisk og kulturel baggrund end dansk, var hurtigt klar over, at disse studerende var dårligere stillet med den ny end med den gamle lov, hvor faget dansk kunne afsluttes på grunduddannelsesniveau. De rent dansk-sproglige og dansk-kulturelle krav i liniefaget dansk er implicit og explicit således, at ikke-dansk opvoksede

kun særdeles vanskeligt vil kunne honorere kravene og opnå et godt eksamensresultat.

97-loven tillader de andetsprogede- ligesom de etnisk danske – et valg mellem fagene dansk (undervisningen retter sig mod studerende, der kan dansk på modersmålsniveau, det gør eksamenskra-vene også) eller matematik. Matematik er som bekendt et sprog for sig, og såre mange danske studerende vælger det fra. Matematik på et sprog, der ikke er ens eget, er for de allerfleste temmelig skræmmende, hvis de ikke lige er til matematik. Derfor ansøgte KDAS i efteråret Seminarierådet, Ministerens rådgivende organ på seminarieområdet, om tilladelse til som forsøg at oprette liniefaget dansk som andetsprog som fakultativt fag, der kunne tages i stedet for liniefaget dansk. Seminariet havde i første omgang den ide, at kun de andetsprogede skulle have muligheden for at vælge dansk som andetsprog. Grunden hertil var, at fagets genstandsområde ikke er afhængigt af modersmålskompetence på dansk, men er viden om sprogtilegnelsesteorier, undervisningsmetoder til andetsprogsundervisning, kulturanalyse-metoder, læringsteori og den slags. Hensigten er en faglig tyngde på niveau med de øvrige liniefag, men med et andet fokus end liniefaget dansk, og med et indhold, der henter væsentlige elementer fra fremmedsprogsfagene.

Seminariet fik fra Seminarierådet det svar, at man så positivt på forslaget, men mente, at alle seminarier skulle udbyde det, og at det skulle være for både etnisk danske og nydanske studerende. Hverdagen på seminariet viser, at der også blandt de etnisk danske studerende er stor opmærksomhed og interesse for faget dansk som andetsprog. De lærerstuderende er klar over, at der ikke findes mange skoleklasser i Danmark, hvor der ikke er børn med fremmed baggrund.

MEN: det akutte problem, seminarierne har med det tvungne liniefagsvalg mellem dansk og matematik, blev ikke løst for de

nydanske studerende. De skal stadig vælge enten dansk eller matematik. Herudover kan de så vælge dansk som andetsprog som et af de 3 øvrige valg, de skal foretage. Problemet med vanskelighederne med liniefaget dansk for ikke-dansk-opvoksede eksisterer stadig.

SKOLENS HVERDAG

Det er min faste overbevisning, at en skole, der råder over en dansklærer med etnisk dansk baggrund, vil vælge ham til at undervise i dansk, ligesom de udenlandske skoler i København ikke sætter etnisk-danske lærere til at undervise i engelsk/tysk/fransk på modersmålsniveau, i og med de har en stab af etniske englændere, tyskere og franskmænd med relevant uddannelse til det formål. De etnisk-danske lærere, der er ansat på de udenlandske skoler, underviser i andre ting, dansk f.eks. Min pointe er derfor, at det ikke ville være nogen national ulykke at uddanne en del lærere i Danmark, der IKKE havde liniefaget dansk eller liniefaget matematik som det ene fag. Der er nok andre fag at tage fat på. Hovedsagen er, at læreren er god til de fag, han nu engang har.

En god etnisk-dansk *dansklærer* har en forforståelse af fagets genstandsområde, der begynder i vuggen. Han taler sproget på modersmålsniveau. Det kunne være et krav, man stillede til dansklærere – at de taler dansk på modersmålsniveau. Men man kan sagtens være en fremragende lærer i andre fag, hvor præstationen ikke er afhængig af, at enhver underforståethed, -spillethed, -drivelse er opfattet og jongleret med – hvor man kort sagt ikke er samlet om, hvad faget dansk kan og skal bruges til, men om f.eks. hvad kroppen kan bruges til, hvad instrumenter kan bruges til, andre sprog kan, eller hvordan man laver mad.

Man kan godt være god til liniefaget dansk som andetsprog uden at have indfødt kompetence. Uden her at gå nærmere ind

på forskellen på andetsprog og fremmedsprog, så vil enhver ældre sproglærer sikkert huske, hvor stor forskel der kunne være på professorernes talefærdighed på fremmedsproget og deres viden om grammatik, litteraturhistorie, sproghistorie, fonetik mm. Det gjorde ikke deres store viden om de nævnte emner mindre betydelig eller brugbar for de studerende, som så søgte andre lærere, når de skulle opøve talefærdighed. Dette fænomen kan vi i nogle tilfælde nikke genkendende til i seminariehverdagen, nemlig at de andetsprogede studerende ofte kan hjælpe de etnisk danske med f.eks. formel dansk grammatik – her har de en styrke, fordi de har skullet bruge viden om grammatiske forhold for at blive gode til dansk. Men de kan af naturlige årsager ikke hamle op med danskerne, når det gælder talefærdighed, udtale, prosodi osv.

Det er vigtigt for indvandrerbørnenes harmoniske opvækst og personlighedsdannelse, at de får et veludbygget førstesprog/modersmål, og at de oplever, at deres modersmål også er et sprog, det er værd at være stolt af og glad for. Lærers funktion som identifikationsmodel er af stor betydning for et barn, der skal forsøge at finde ud af, hvad man kan blive i Danmark, når man bliver stor. Det er vigtigt for skolens hverdag at have medarbejdere, der kan kommunikere med forældrene til børnene på deres eget sprog og har kendskab til deres kultur. Lærergerningen bør lige som alle andre uddannelser også høre til blandt de muligheder, en flygtning eller indvandrer med fornøden uddannelsesmæssig baggrund kan vælge, ikke alene ud fra et retfærdighedssynspunkt, men fordi det må anses for dybt problematisk, hvis det, der foregår i læreruddannelsen og på landets skoler, ikke kan formidles til mennesker med ikke-dansk baggrund. Læreruddannelsen er i sig selv den mest danske af alle danske uddannelser. Den er derfor faktisk også en af de sværeste for udlændinge at klare sig igennem.

Seminarier har, som det eneste af de 18 lærerseminarier, et forberedelseskursus til læreruddannelsen, specielt tilrettelagt for indvandrere og flygtninge med uddannelsespapirer fra fremmede lande. Forberedelseskurset for Indvandrere og Flygtninge, FIF-kurset, blev oprettet efter anmodning fra Undervisningsministeriet i skoleåret 1994/95. Fra ministeriet kom de overordnede retningslinier for kursets fagrække og afsluttende eksaminer, og seminarier sammensatte herudfra en studieordning, der med mindre justeringer stadig er gældende. Retningslinier var inspirerede af arbejdet omkring det forsøgshold, KDAS havde fået tilladelse til at oprette for indvandrere og flygtninge i 1982. Forskellen på forsøgsholdet og FIF-kurset er kort beskrevet, at forsøgsholdet var et særligt hold for flygtninge og indvandrere, som skulle gennemgå læreruddannelsen på 5 år. Der blev givet ekstra støtte i form af øget timetal i visse fag, og mulighed for individuel faglig støtte og studievejledning studiet igennem. De studerende med indvandrerbaggrund blev holdt samlet på et hold i nogle fag, men deltog blandt studerende med almindelig dansk baggrund i andre.

I 1986 søgte seminarier om tilladelse til at oprette et forkursus af ca. 1/2 års varighed, således at ansøgere til læreruddannelsen, der ikke havde almindelig dansk baggrund, fik et propædeutisk kursus, der skulle ruste dem til at gå igang med uddannelsen på lige fod med "almindelige" danske studerende. Der oprettedes hold efter denne ordning i 1987 og 1988. Tanken om særforanstaltninger for ikke-danskopvoksede i selve studiet er lidt af et skræmmebillede for mange af de involverede lærere og studerende, idet faren ved særuddannelsesforløb er, at de konstant skal legitimere sig som lige så lødige som de "almindelige" studieforløb. Hvordan står man i en ansættelsessituation med et lærereksamensbevis, hvis det fremgår, at studiet var særligt tilrettelagt for indvandrere og flygtninge?

Det nuværende FIF-kursus er et propædeutisk kursus, men af et helt skoleårs varighed, placeret i seminariets aftenskema. Tænkningen bag ansøgningen til ministeriet fra 86 er den samme som den, der ligger til grund for FIF-kurset: fagene er dansk, kulturmøde, historie og samfundsfag, naturfag, pædagogik, kreative fag og praktik. Der er mødepligt til alle kursets aktiviteter, også til ekskursioner i form af teaterbesøg og historiske ture til København og den 3-dages ekskursion til de andre dele af landet. Kurset afholdes om aftenen på ugens fire første dage. Når kurset er bestået, kan kursisten søge optagelse på lige fod med andre på KDAS eller et andet pædagog- eller lærerseminarium. Ved optagelse på seminariet indgår kursisterne i de almindelige klasser.

Begrundelsen for at oprette forberedelseskurser inden uddannelsen for ikke-danskfødte studerende, som primært kommer fra lande, der kulturelt er meget fremmede set med danske øjne, var det store behov for lærere i folkeskolerne i og omkring de større byer, der kunne fungere som tosprogede lærere, dels som modersmålslærere for indvandrerbørn fra deres eget sprogområde, dels som almindelige lærere i folkeskolen. Det skal for øvrigt blive spændende at følge med i, hvordan holdningen til modersmålsundervisning af fremmedsprogede børn bliver i fremtidens Danmark. Dels er området politisk betændt, dels indgår der hver dag ny forskningsresultater, der stiller spørgsmålstejn ved, hvorvidt den gavner mere end den skader, hvis målet er kvalifikationer til at klare sig i det danske uddannelsesvæsen.

ANDETSPROGEDE ANSØGERE

Blandt de almindelige ansøgere til seminarieuddannelsen er der hvert år personer med (mindst) dobbeltkulturel og dobbeltsproglig baggrund. Det drejer sig typisk om ansøgere, der har boet her det meste af livet eller i hvert fald har det meste af deres skolegang fra Danmark. De går selvfølgelig ind i uddannelsen som almindeli-

ge danskere. Der er så glidende overgang over studerende, der næsten behersker dansk sprog og kultur, til dem, der skal have et indslusningsår. Seminariet afholder en prøve i skriftlig og mundtlig dansk for ansøgere til seminariet, som har udenlandske eksamenspapirer. Denne prøve afgør, om den pågældende kan optages direkte eller får tilbudt en plads på Forberedelseskurset.

Siden 1994 har KDAS afholdt optagelsesprøve for mellem 35 og 45 ansøgere om året til kurset. Prøven er såvel mundtlig som skriftlig, og den skal dokumentere, at ansøgeren kan nok dansk til at kunne følge kurset. Denne formulering er brugt snarere end et kontant formuleret krav om Danskprøve 2, der hvad dansk sprog angår kvalificerer en udlænding til at studere ved et dansk universitet, fordi en del udlændinge har kvalificeret sig sprogligt på anden vis, f.eks. ved at leve sammen med danskere. I praksis er kravene ved indgangen til kurset lavere end til DP2. Ved afslutningen af kurset er de på DP2-niveau. Der foregår for øvrigt i øjeblikket en justering og samordning af de forskellige danskprøver, der udbydes, ligesom de indordnes i en international, trindelt systematik. Formålet er at skabe overskuelighed og forhindre blindgyder og sikre, at prøverne og sprogundervisningen lever op til international viden og standard. For de højere læreanstalter samler interessen sig om arbejdet med DP2.

Et tilbageblik over optagelsesprøverne til FIF-kurset i de forgangne 6 år vil vise, at KDAS har skærpet kravene til formel sprogfærdighed og ordforråd. Dette er begrundet i de vanskeligheder, de studerende løber ind i, når de med et bestået kursusbevis i hånden søger optagelse på læreruddannelsen, og det så viser sig, at den sproglige opfattelsesevne og formuleringsevne ikke rækker, når lærer og medstuderende ikke taler det, der hedder *caretaker-talk* (hensyntagende sprog, med henblik på omgang med udlændinge eller elever, der ikke behersker det pågældende sprog i fuldt omfang). Allerede ved

optagelsesprøven er der således en sekvens, hvor de to lærere, der prøver ansøgeren, taler hurtigt og indforstået med hinanden uden hensyn til, at der sidder en, der måske ikke kan opfatte sproget så hurtigt. Det bliver forklaret for ansøgeren, at nu kommer denne sekvens, og at det er ansøgerens opgave at fortælle indholdet af det, de to lærere taler om. Alligevel kan vi opleve, at nogle ansøgere "slår modtageren fra", altså er vant til, at de kan hvile hovedet, når danskerne taler hurtigt, afsnuppet og indbyrdes. En ansøger med denne vane vil ikke kunne få udbytte af hverken kursus eller læreruddannelse før hu/an har fået sit danske *intersprog* udviklet mere i retning af *målsproget*, som i dette tilfælde jo er dansk.

Ansøgerne til FIF-kurset skal være kvalificerede til at studere ved en højere læreanstalt, enten fra Danmark eller fra deres hjemlande. D.v.s. at de skal kunne dokumentere, at de har en skoleuddannelse, der svarer til en studenter- eller HF-eksamen. I praksis har mange af ansøgerne en afsluttet videregående uddannelse, som de i de fleste tilfælde ikke kan bruge i Danmark, enten fordi der ikke er arbejde at få med uddannelsen, men hyppigere, fordi de ikke kan få uddannelsen anerkendt her. Nogle ønsker dog også helt banalt at få en anden uddannelse. Ansøgerne er for en stor dels vedkommende ansatte som modersmålslærere i folkeskolen, når de søger optagelse, men der er også taxa- og buschaffører og grønthandlere blandt ansøgerne.

En af de ting, vore studerende med fremmed baggrund har som hovedproblem, er, at de har svært ved at komme til at tale med danskere og blive venner med dem. Vores samfund opfattes som lukket og distant, bortset fra den høflighed og venlighed, vi normalt møder udlændinge med – som imidlertid hyppigt reserveres til udlændinge, der tager hjem igen. De, der bliver her, kan fortælle om social isolation, hvor de bor, og i studiet om problemer med at få lov at deltage i gruppearbejde og med at komme i praktik-

gruppe med danskere. At finde en dansk studiekammerat, man kan blive ven med, er kun de allerfærreste forundt, og der kræves normalt personlig udstråling i skæreblanderklassen, før vi får øje på personligheden bag den "fremmede" facade. Der er, for at citere en kollega med lang erfaring med lærerstuderende med ikke-dansk baggrund, rig mulighed for at opleve 4 år med rystende ensomhed.

Kursisterne – og for øvrigt også de lærerstuderende – giver normalt udtryk for, at de befinder sig godt på KDAS, og at de holder af deres klasse, selv om der både kan være problemer og skænderier. "Det er nok fordi vi er så forskellige", som de typisk forklarer det med, hvis de nævner vanskelighederne for os. Ja, de er forskellige, de har faktisk kun det tilfælles, at de er mennesker, og at de er ikke-danskfødte. En somalisk lærer, der er ortodoks muslim og en russisk magister i pædagogik skal faktisk gøre sig umage ikke bare for at forstå danskheden, de bliver præsenteret for, men så sandelig lige så meget med hinanden.

Ophørsgrund er typisk meget personlige problemer, der forstærker de vanskeligheder, studiet byder på for de fleste af de ikke-danskfødte. Man skal tjene penge til familien, man skal giftes i udlandet, familien vil have en gift med en partner, man ikke vil have, og man må derfor flytte og tjene penge til livets opretholdelse, man skal skilles fra den mand, familien har giftet en med, fordi manden har en etnisk-dansk kæreste, man kan ikke klare job og aftenstudium på en gang mm. Årsagen kan også være som for de etnisk-danske, der holder op i utide, at man har mistet lysten til uddannelsen.

De, der bliver i studiet, går sjældent direkte igennem uden forsinkelser – men enkelte gør, nogle endda med karakterer, der overgår de fleste selv dygtige danskeres. De fag, der virkelig volder vanskeligheder, er dem, hvor dansk og vesteuropæisk kultur og tankesæt slår igennem: dansk, de pædagogiske fag og kristendom/

livsoplysning. Men også de fleste andre fag, idet fagene, som vi driver dem på seminarierne, jo fremtræder i en dansk, vesteuropæisk tradition. Hertil kommer så vanskeligheder ved mere eksakte fag som matematik og naturfagene, som også for danskere kan være indholdsmæssigt vanskelige. Min egen euro-centrerethed blev endnu engang klar for mig, første gang en studerende stillede sig tvivlende overfor Darwin og udviklingslæren – ikke fordi han ikke før havde mødt de to fænomener, men fordi man der, hvor han kom fra, ikke “diskuterede tro med de studerende” (citater fra en biologilærer ved seminariet i Konya ved et møde med en lærergruppe fra KDAS på studietur til Tyrkiet 1998). Siden er jeg blevet belært af naturvidenskabsmænd om, at evolutionsteorien ikke er nem at bringe i overensstemmelse med de nyeste videnskabelige landvindinger på DNA-området ... men indtil da må jeg indrømme, at den i mit verdensbillede indgik med næsten samme vægt og selvfølgelighed som tyngdekraften. Som vist for øvrigt også kun gælder med visse indskrænkninger ...

I en rapport over et udviklingsarbejde om interkulturel undervisning fra 1992 udført af lærere fra seminariet og fire folkeskoler udtaler en studerende følgende om det at have indvandrere som medstuderende: “I gruppe med indvandrere opdagede jeg, at jeg fik hele problematikken omkring indvandrerundervisningen og baggrunden for den “gratis med i købet”, hvis blot jeg ville lytte og hjælpe med at sætte danske ord på den. Jeg kunne spare mig arbejdet med at gennempløje forsøgsrapporter og betænkninger. De tre andre havde selv deltaget i udviklingsarbejdet. Og fra deres egen krop vidste de desuden hvad de talte om. I øvrigt var de slet ikke altid enige om tingene. Det var ind imellem spændende at høre på deres diskussioner. Det var også lidt morsomt.” (Lammers et al, p 58). Denne studerende er indsigtfuld. Hvorfor ikke få en *head start* med hensyn til det, der også efter den ny uddannelse kræves,

nemlig "at de studerende kommer til at arbejde med de særlige forhold for tosprogede elever" (Bekendtgørelsen om uddannelse af lærere til folkeskolen, §9,6), og som for liniefaget dansks vedkommende er en af fagets CKF'er: "Dansk som andetsprog og viden om tosprogethed".

Praktikken (i alt 24 uger) volder helt specielle vanskeligheder for de andetsprogede. Der er dog heldigvis langt mellem decideret ubehagelige oplevelser, som kan tilskrives uvilje eller ligefrem uvidenhed på skolerne. Men de har været der. Skolerne er i den situation, at de nok skal bruge lærere med indvandrerbaggrund, men at deres danske skal være "pære- og ikke perkerdansk", for at bruge Norman Jørgensens terminologi. Denne holdning er formodentlig mere fremtrædende, jo længere væk vi kommer fra kommuner med mange indvandrere. Hvor der er mange indvandrerbørn og -forældre, er man tilbøjelig til at se mere på, hvad de lærerstuderende kan, end hvad de (endnu) ikke kan.

SEMINARIELÆRERNE

Lærerne, der underviser på FIF-kurset, tilkendegiver hvert år ved seminariets time-fagfordeling, om de ønsker at undervise på kurset. Det er en lille gruppe på 8-10 lærere, der til dels har erfaringer helt tilbage fra det første forsøgshold fra 1982, dels er helt nyansatte. Skal der noget særligt til for at føle sig godt tilpas med denne specielle form for undervisning? Nysgerrighed skader i hvert fald ikke. Det er også en fordel at kunne have det rimeligt med, at der bliver sat spørgsmålstejn ved ting, danskere betragter som nærmest naturgivne, men som i høj grad er kulturbundne, som f.eks. lærerens rolle, børneopdragelse og uddannelsesforhold. Man skal nok også have smag for belønningen: at man kommer ud i forklaringssituationer, man aldrig havde forudset; man skal som lærer f.eks. lige vende skråen en ekstra gang, før man kan gøre rede for

forskellen i anvendelsen af -røv, -mås og -ende som anden del af et sammensat ord på dansk (f.eks. drengerøv og drengemås – det *må* da være det samme, det ene vel bare vulgærsprog??) Den slags situationer flytter lidt rundt på ens faglige beredskab, og det er en herlig fornemmelse at kunne se den direkte anvendelighed af et lingvistisk begrebsapparat.

Fælles for tilbagemeldinger fra lærerne med indvandrere på holdene i læreruddannelsen er deres opmærksomhed på de andetsprogedes danskproblemer. De bliver betragtet som årsagen til de faglige og sociale vanskeligheder, lærerne kan iagttage i det daglige arbejde i klasserne, ved gruppearbejde, når der afleveres opgaver. Og ved eksamen. En af grundene til, at nydanskerne kan have vanskeligt ved at komme i læsegruppe med gammeldanskerne, er, at der er frygt for, at det tager for lang tid at tage sproglige hensyn, at der ikke er overskud til at påtage sig en rolle som støttepædagoger, fordi man har fuldt op at gøre med at klare sin egen studiesituation og den kommende eksamen.

Lærerne på seminariet har gjort sig en del overvejelser over, hvad man kunne iværksætte af hjælp og støtte til de andetsprogede lærerstuderende. Alle ekstra-tiltag skal betales, enten med midler udefra eller også med midler tiltænkt den "almindelige" læreruddannelse. Man har ansøgt Undervisningsministeriet om midler til ekstra undervisning i f.eks. retorik og dansk, men ikke fået bevilget penge til det. Lærerne er enige om, at sikkerhed i dansk sprog, men også fortrolighed med arbejdsformerne, der bruges i studiet, er altafgørende for, hvordan studieforløbet for den andetsprogede studerende bliver. Der har derfor været iværksat ekstra foranstaltninger i form af et formidlingsværksted, hvor deltagerne fremlagde deres oplæg og skriftlige opgaver og modtog respons fra de øvrige. Desuden er der udtaleundervisning ved seminariets logopæd og lektiecaféer, som bestyres af medstuderende. I dette skoleår vil vi

forsøge os med en følording, studerende fra ældre årgange skal tage sig af ny studerende med samme etniske baggrund, hjælpe dem i gang med tilværelsen som seminariestuderende.

De Etniske Studerendes Råd blev stiftet på foranledning af en af de tyrkiske studerende, der mente, at der var forhold at tage fat på, som bedre kunne tilgodeses af dem selv, og så i anden omgang af DSR (De Studerendes Råd). Seminariet har støttet de andetsprogede i denne bestræbelse på at finde egne ben at stå på, idet rådet formodentlig vil have gode muligheder for hurtigt at få at vide, hvilke problemer de andetsprogede oplever.

Seminariet forsøger også bl.a. gennem nogle af sine kulturarrangementer at markere den etniske pluralitet, der er i samfundet og på seminariet. Foredrag og oplæg om islam og det danske samfund har været velbesøgte af de studerende, det samme gælder forelæsninger omkring dansk som andetsprog.

ALLE FAG ER SPROGFAG ...

FIF-kurset er ikke primært et sprogkursus, hvilket er en kilde til en del misforståelser blandt ansøgere og også til dels blandt optagne kursister. Kurset er en indføring i det, en dansk studerende har med i rygsækken, når hu/an begynder at gå på seminarium. At der *også* undervises målrettet i og med dansk, og at man ikke kan undgå at blive bedre til sproget dansk på kurset, er en anden sag. Kursisterne, og i øvrigt alle seminariets studerende med andet modersmål end dansk, har en stående opfordring til at tage supplerende sprogundervisning ude i byen, og i det omfang, de har mulighed for dette, gør de det. Miraklet kan kun ske i deres eget hoved, og det er en stor opgave ...

En ting, vi ved optagelsen er meget opmærksomme på, er længden af opholdet i Danmark. De erfaringer, vi har gjort ved at sammenholde niveauet for danskundskaberne med opholdslængden,

svarer helt til de forskningsresultater, der siger, at efter 10 års ophold i det land, hvor målsproget tales, sker der kun vanskeligt en sproglig udvikling. De anormaliteter i forhold til målsproget, der måtte findes efter 10 års *immersion* i målsproget, sidder nu så godt fast, at vi taler om *fossilering*. Enhver, der omgås mennesker med et andet oprindeligt modersmål end dansk, vil nikke genkendende til fænomenet. Fossileringen indtræffer, når ingen mere retter på den andetsprogede. Man holder op med at rette, når man alligevel godt forstår, hvad der menes – til dels af høflighed, velsagtens. Således opfatter den andetsprogede, at hu/an klarer sig fint, der er jo ingen mere, der siger “Hva’ beha’r? Sig det lige igen”. Vi har således mødt ansøgere med 20 års ophold i Danmark, der klarede sig på et *pidgin* dansk (i min barndom kaldte vi det for cirkussprog, gebrokkent dansk), som formodentlig ikke mere kan rettes op.

Forskningen siger, at det er indenfor de første par år i det ny land, at den sproglige udvikling sker med stormskridt. Hvis den sker. Derfor har vi også optaget ansøgere, der kun havde lært dansk i det år, de havde boet her på optagelsestidspunktet, idet de allerede kunne mere dansk end mange med meget længere ophold her. Mange faktorer gør sig gældende: taler vi om *push* eller *pull*? Det virker befordrende for tilegnelsen af enhver form for færdigheder, at man er interesseret i at lære, hvad det nu end måtte dreje sig om. Er man forelsket i en dansker, er man formodentlig stærkt motiveret for at lære den elskedes sprog så godt og hurtigt som muligt. Man vil måske oven i købet finde sproget smukt! Er man kvoteflygtning og venter kun på fred i sit hjemland for at kunne komme væk herfra igen, er interessen for at lære sproget formodentlig mindre. Endelig kan man være taler af et af de sprog, danskerne lærer i skolen som *fremmedsprog* og derfor gerne vil øve sig i – og så kan det være rigtig svært at få lært dansk. For god ordens skyld vil jeg lige nævne, at vi regner med, at der også er en hel del personlig-

heds- og intelligensfaktorer, der virker befordrende for optimal og hurtig sprogtilegnelse.

Det er de aller færreste forundt at opnå *spion-niveau* på et andet sprog end deres modersmål – det vil sige, at de har opnået en sprogbeherskelse på et sådant niveau, at de ikke bliver spottet som udlænding i det land, hvor sproget tales. Og er man ikke netop spion, er der heller ingen grund til at stille krav om, at man ikke må kunne høre den fremmede baggrund. I de store indvandrerlande, USA, Canada, Australien og England f.eks., er det helt “normalt” at tale landets sprog med accent. Det forhindrer ikke én i at blive f.eks. udenrigsminister (viz. Henry Kissinger). Danmark er normalt ikke et indvandrerland, der er langt mellem de perioder i historien, hvor der er kommet udlændinge i “større antal” for at slå sig ned her. Derfor er faget *dansk som andetsprog* et nyt fag på universitetet, det er et forholdsvis nyt forsknings-område, og det er noget nyt for os, at vi ikke skal tale engelsk eller andre fremmedsprog som *lingua franca* (et sprog der bruges mellem samtaleparter med hver sit modersmål, hvoraf intet er det pågældende sprog; i tidligere tider latin, nu hyppigst engelsk) med de ny medborgere, men derimod opleve vores eget modersmål brugt som kommunikationsmiddel med mennesker med ikke-dansk baggrund. At vi har lang erfaring med dansk som andetsprog i Grønland, bruger vi ikke til så meget.

STAMMEN

I et interview i Berlingske Tidende 10.1.99 siger Prinsesse Alexandra om at lære sig dansk, at “Jeg var også klar over, at det var meget vigtigt at lære dansk så hurtigt som muligt. Det var porten til danskerne – og til Danmark. Ellers ville jeg aldrig blive accepteret”, og hendes rådgivere ved hoffet citeres for følgende holdning (ibid.): “Fra den første dag var der én regel. Der skulle kun tales dansk til den

kommende prinsesse. Personalet fik simpelt hen forbud mod at tale engelsk med hende. Budskabet var enkelt: Danmark er en stamme, og hvis du ikke kan stammens sprog, bliver du aldrig accepteret her i landet. Man vil synes, du er sød og yndig, spændende og eksotisk, men du kommer ikke med i vort fællesskab, hvis du ikke taler dansk." Prinsessen har haft optimale personlige forudsætninger og fremragende sproglærere (fra Studieskolen, for nu at ære dem, som æres bør!) for at klare at lære sig dansk på så kort tid.

For samfundet som helhed er de ny medborgere en endnu tildels uudnyttet ressource. Fokuseringen på de "fremmede" som et behandlingskrævende problem er dog ved at blive uskarp i kanten. Selvom udenlandske akademikere kan berette om psykisk set ødelæggende forløb i forhindringsløbet mod en dansk anerkendelse af deres uddannelse, et forløb, der alt for hyppigt ender med en henvisning til at tage uddannelsen om i den danske version, så er samfundet ved at få øjnene op for, at der er uudnyttede ressourcer, der kan bruges til gavn for samfund og erhvervsliv. "Vi bør komme ud over forestillingen om, at alle der ikke er etnisk-danskere er et problem. Det er forestillingen, der er et problem, ikke de etniske minoriteter." (Undervisningsinspektør Jørgen Hansens tale på undervisningsminister Margrethe Vestagers vegne på konferencen for evalueringen af Integrationsprojektet, 22. oktober 1998. UC2nyt 4, 1998).

Som illustration af det skred, der trods alt er ved at ske i retning af accept af det nydanske, kunne man udover restaurationsbranchen nævne reklamerne, som jo skal lokke os til at købe. Intet firma vil ofre reklamekroner på annoncer, der ikke formodes at vinde genklang og få køberne til at hive plastickortet frem. I øjeblikket kan man se/høre reklamer for produkter på "nydansk". Reklamen med skuespilleren Zlatko Buric, som både i skrift og tale spiller på, at der ikke tales korrekt ("den problem"), reklamerne for forårsrul-

ler og ISDN/ADSN-opkoblinger, for slet ikke at tale om reklamerne for Mobilix ("Sam-ta-lø frem-mør for-stå-æl-søn"), der spiller på det interessante og pikante ved dansk udtalt med eksotiske overtoner, er vel et tegn på, at danskerne er ved at have vænnet sig til både at lytte til og holde af "nydansk". Når reklamebranchen vurderer, at vi kan lokkes til at købe varer ved reklamer på nydansk, så kan vejen til generel accept af lærere, der taler dansk som andet-sprog, ikke mere være så lang.

Her ved det ny årtusindes start kunne man ønske sig, at skolerne kontaktes og udvekslinger af lærere og studerende/elever også blev udbredt til landene, som de andetsprogede typisk kommer fra. Det ville gavne de andetsprogede, at kendskabet til deres kulturelle baggrund blev en selvfølgelighed blandt deres klassekammerater og deres lærere. Seminariestuderende har hidtil kunnet tage på et kortere praktikophold i hele verden. Dette gavner dem i deres senere erhvervsudøvelse. Kunne man ikke forestille sig, at der i studiet var indlagt et ophold ved et lærerseminarium i et af de lande, indvanderne kommer fra, og at seminarielærerne var på gæsteophold der, som de nu er på gæsteophold i EU-landene og USA?

NOTE

*ANDETSPROGEDE: betegnelsen andetsproget foretrækkes fremfor tosproget, fordi betegnelsen tosproget i mange tilfælde ikke dækker realiteterne, da mange har mindst 3 sprog til deres rådighed (kurdisk/tyrkisk/dansk – et afrikansk sprog/fransk/dansk etc.). Ved betegnelsen andetsproget fremhæves det, at den pågældende er bruger af dansk som andetsprog, dvs. at det omgivende samfund bruger dansk som sprog, og at det er nødvendigt at kunne dansk for at klare sin dagligdag og tage del i samfundslivet. Førstesproget er modersmålet, helt konkret moders/moders stedfortræders sprog, det sprog der først blev talt til det nyfødte barn på fra før fødslen og til barnet har lært sig sproget i 3-5 års alderen. Og nogle børn er jo så heldige at have 2

modersmål, idet en fader fra et andet land jo taler sit sprog til den lille, som selvfølgelig lærer hans sprog også. Et sådant barn kan snarere kaldes tosproget – og behøver ikke være andetsproget. Men det er en helt anden historie...

LITTERATUR

Seminariets arkiv over tidligere ordninger for særforløb for indvandrere og flygtninge

BEKENDTGØRELSEN OM LÆRERUDDANNELSEN, 1998

UC2 NYT NR. 4, 1998

ELSE LAMMERS ET AL: "Den der fanger fuglen fanger ikke fuglens flugt", KDAS for Folkeskolens Udviklingsråd 1992

NORMANN JØRGENSEN OG TORE KRISTIANSEN I INFORMATION 4.2.98
"Pæredansk og perkerdansk"

ANNELISE BISTRUP OG BRITA STENSTRUP: Interview med Prinsesse Alexandra i Berlingske Søndag 10.1.99

Denne artikel er en revideret udgave af min artikel skrevet til seminariets årsskrift Kalejdoskop 1999.

KARIN KUNZENDORF F. 1945, CAND.MAG I ENGELSK OG TYSK. UDDANNELSESLÉDER OG LEKTOR PÅ KDAS MED FIF-KURSET SOM ANSVARSOMRÅDE. LANG ERFARING SOM FREMMEDSPROGSLÆRER. DELTAGER I EUROPÆISKE UDVIKLINGSSARBEJDER OM UNDERVISNING, BÅDE AF NATIONALE OG INTERNATIONALE STUDENTERGRUPPER. INTERESSEN FOR DANSK SOM ANDETSPROG HIDRØRER FRA EN FASCINATION AF ACCENTER, SOM STAMMER FRA BARNDOMMEN: "HVAD KAN ET MENNESKE, DER TALER DANSK PÅ DEN MÅDE, DOG IKKE FORTÆLLE, SOM ER HELT ANDERLEDES END DET, JEG ELLERS VILLE FÅ AT HØRE?" ET BLANDET ÆGTESKAB OG HALVANDET- TIL- TOSPROGEDE BØRN HAR GIVET RIG LEJLIGHED TIL STUDIER I MARKEN.